

IULIAN VESPER

Nicolae Mecu*

VESPER, IULIAN (pseudonim al lui Teodor C. Grosu; 22.XI.1908, Horodnicu de Sus, j. Suceava – 11.II.1986, București), poet și prozator. Este fiul Teodosiei (n. Prelipcean) și al lui Constantin Grosu, agricultori. După absolvirea cursurilor primare în comuna natală, urmează Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți, în 1924 debutând în revista liceului, „Muguri”. În 1927 intră la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cernăuți, unde între profesori îi are pe Vasile Grecu (bizantinologie), Eugen Herzog (filologie romanică), Leca Morariu (literatură română modernă), Constantin Narly (pedagogie), Ion Nistor (istorie) și Alexe Procopovici (literatură română veche). În 1928 începe să colaboreze la „Glasul Bucovinei”, unde este și corector. În această epocă ia un prim contact cu epopeea *Kalevala* – „o carte care mă uimi” – , consultată în traducerea germană a lui Anton Schiefner. Din 1929 colaborează și la „Junimea literară”. În 1929–1931 frecventează cursurile Facultății de Litere și Filosofie a Universității București, avându-i ca magiștri preferați pe Ovid Densusianu (care-i „fermecase copilăria și tinerețea” cu articolele sale despre literatură), N. Cartoian, A.-I. Candrea. E coleg cu Paul Daniel, Pericle Martinescu, Ovidiu Papadima, Gheorghe Vrabie. În 1929 lucrează, în calitate de corector, la ziarul „Acțiunea”. În 1931 își trece examenul de licență cu teza *Poeți lirici bucovineni*, condusă de Dumitru Caracostea, care i-a propus să rămână asistent al său la catedră. Atras și de filologia romanică (cu nădejdea că-și va putea face un doctorat la Berlin), V. renunță totuși la ambele tentații academice, întorcându-se în Bucovina, temporar totuși, căci la 12 august 1933 revine în București. Îl cunoaște pe Mircea Streinul, împreună cu care întemeiază la Cernăuți colecția „Iconar”, devenită apoi editură. Peste aproximativ un an, relația cu Streinul se deteriorează. Continuă să colaboreze la „Glasul Bucovinei”, unde, semnând Teodor C. Grosu, publică numeroase editoriale, pledând pentru primatul culturii în fața politicului și respingând atitudinile violente și xenofobe în viața politică și în cea culturală, cum de altfel va refuza și angajarea în extrema politică naționalistă, preferând acțiunea culturală echilibrată și constructivă, prin care urmărea racordarea sensibilității bucovinene la nivelul de expresie și, în general, de evoluție artistică a literaturii din Vechiul Regat. Sunt de reținut de asemenea articolele sale despre poezie, generația tânără, valorile provinciei – totul într-un spirit de deschidere și echilibru al judecății, care îl și distinge printre cei mai mulți dintre „iconari”. Mai colaborează la „Îndrumarea

---

* Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” al Academiei Române.

literară”, „Basarabia”. În 1934 devine șef de cabinet în Ministerul Muncii și Ocrotirilor Sociale, condus de Ion Nistor. În 1941 îl găsim redactor la Editura Dacia Traiană (director George A. Petre). Imediat după război lucrează la Direcția Presei, de unde, în 1949, este trecut la Agenția Română de Presă (Agerpres). În 1950 este exclus din Partidul Comunist, fiind concediat și de la Agerpres. Lucrează o vreme la revista lunară „Călăuza bibliotecarului”, în 1951 devine corector la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (ESPLA), apoi corector și corector-revizor la Întreprinderea Poligrafică nr. 3 (1952–1956). Debutează editorial, ca poet, în 1933, cu ciclul *Echinox în odăjdii*, iar ca romancier în 1938, cu *Primăvara în țara fagilor*.

Ciclul de poezie *Echinox în odăjdii* prin care debutează editorial V., deși marcat de prețiozitate stilistică ermetizantă și de filiație avangardistă, lasă să se vadă o personalitate distinctă în peisajul înnoirilor de paradigmă lirică aduse de tinerii poeți care debutează la mijlocul și în a doua uumătate a deceniului 4. Autodeclaratul „vagabond cu ziua, supt și lenevit”, așteptând smerit la „poarta cerului”, are obsesia „zonei stelare” și a „culmilor soarelui” cu care mărturisește a se identifica. Totuși poetul nu e un euforic și un jubilent, ci un elegiac, ale cărui tristeți se filtrează, acum, dar mai ales în volumele următoare, printr-o dicțiune sobră și discretă, distanțată de orice egolatrie. De altfel, melancolia suverană constituie liantul tuturor ciclurilor lirice publicate de V. între războaie; melancolie într-adevăr „vesperală”, ieșită dintr-o conștiință de amurg al unui ev al civilizației modene, contrapunctat de evocarea satului copilăriei, dintr-o oboseală și înstrăinare existențială, dar și din conștiința ineficienței poeziei înseși: „Ce vei face, biet hoinar, într-o poezie / Care nu te învălește nici măcar în imagini”. Cu ciclul următor, *Constelații* (1935), presiunea Timpului crește, și odată cu ea devine tot mai prezentă tema morții, însă, tot concomitent, poetul adâncește și tema întoarcerii într-un trecut integrator prin candoarea copilăriei, ca și prin mediul cosmic al acesteia, însă fără derapaje neosămănătoriste atâta vreme cât tablourile evocate tind către original / arhetipal și deci universal: „Turmele pășteau răcoarea unui veac viitor, / În colibă se rosteau cuvinte neînțelese. / Colinele limpezi întâlneau chiote / Sub cetina întâiului sărut. / Stele proaspete se aplecau peste rugăciunea de seară / În regăsirea de cerbi și mesteceni. / Un om creștea cu anii pădurilor / Vracii luminau uneori ape ciudate”. Sau: „Stelele îți tânguiau umerii / Pentru o veșnicie muntenească și clară; / Auzul cerbilor îți trecea peste gânduri / Cu neliniști de ceară”. Din întâlnirea dintre cele două teme se naște o poezie complexă și specifică, caracterizabilă prin formula cu care Mircea A. Diaconu a definit „goticul moldovenesc” al „iconarilor”: „trăirea în proximitatea morții, într-un fel de vitalism orgiastic, raportarea eului creator la dimensiuni cosmico-integratoare, refuzul «esteticii» – ca valoare în sine – și al modernismului de pe o poziție etic-creștină”.

Poeme de nord (1937) (premiul de poezie al SSR) adâncesc profilul solitarului elegiac (trăind o „singurătate a durerii”), a unuia a cărui privire tânjește către „semnele netulburate / Ale văzduhului și ale tăcutelor constelații” și se vrea lampadoforul semenilor („Într-un crepuscul nordic sunt o lumină vie”), totul spus acum într-un limbaj limpezit și firesc. Versurile scrise între anii 1947 și 1966, dar

nepublicate la vremea lor și recuperate prin culegerea din 1968, *Poezii*, atestă o diversitate tematică, coagulată totuși de transcenderea notației într-un lirism meditativ care caută sensuri întremătoare în imaginile vieții: dublă mișcare a spiritului caracteristică întregii creații a lui V. („Sfârșitul e o neagră cișmea, nu cunoaștem / nici zorile începutului, mergem împrejmuiți / De uitare, totuși în muguri răsar înțeleșuri, în scurta / Vibrare a ierbii se țes curatele pâlpâiri / Ale copilăriei, odihnitele apusuri sunt cele / Ce turnau aur pe zidurile Mesembriei”). Cu volumele care au urmat, și mai ales în *Ascultând nopțile* (1972), poezia se clasicizează ca tehnică (versuri lungi, prielnice unei reflexivități aforistice) și ca viziune, împăcând antitezele într-o filosofie a acceptării virile, stoice: „Să smulgem orice țipăt ce ne-a străpuns cândva, / Să ne-mbrăcăm nu-n zale, ci-n crâncene răbdări, / Să fim neîndurarea cu-nțelepciunea sa, / Să fim o veghe calmă în cele patru zări”. Relativ simultan cu poetul s-a manifestat prozatorul. Primul roman, *Primăvara în țara fagilor* (1938), apărut în colecția „Scriitori români contemporani” a Editurii Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, o cronică a provinciei anunțate de titlu, și anume Bucovina, din perioada imediat postbelică, nu este în chip exclusiv și apăsător un roman etnografic. Personajele (țărani și tineri intelectuali de extracție sătească), dintre care unele de sursă biografică – precum Mihai, tânărul cu aspirații de scriitor –, sunt cuprinși în atmosfera general românească generată de Primul Război Mondial și de Unirea din 1918, plus realitățile sociale și de mentalitate specifice provinciei respective. Viața cotidiană, munci agricole, ceremonialuri („stărostii”, înmormântări etc.), evocări din război ale foștilor combatanți și prizonieri, vise premonitorii, bucuria vieții de familie, traiectorii de destine marcate pentru toată viața de tragedia războiului (între acestea, cel al unei femei, Catrina, care, prin puterea de a înfrunta pe cont propriu nu numai povara vieții, dar și opropbriul majorității, o anunță pe protagonistă din *Glasul*), schimbări de mentalitate (de la cultul împăratului vienez la cel al lui Ferdinand, regele Întregirii), toate acestea, însumate, creează un caleidoscop al vieții aspre, obișnuite totuși și acceptate cu filosofie țărănească și morală creștină. O filă din jurnalul lui Mihai exprimă, subliniată, una din tezele fostului „iconar”: „Bucovina va exista *unitară* în literatură sau nu va exista”. Fragmente din acest prim roman au apărut în presa literară din Polonia interbelică, devansând apariția în volum din țară. Cartea care îl propulsează pe V. în primul eșalon valoric al prozei postbelice, chiar dacă poziția lui nu a fost încă omologată ca atare, este romanul *Glasul*, elaborat în 1942 și publicat în 1957. Apărut în plin sezon al realismului socialist și bucurându-se, cu puține excepții, de o receptare imediată foarte favorabilă, elogioasă chiar, acest roman se așază alături de foarte puținele izbânzi sigure ale genului apărute între 1948 și 1963. Aparent, „glasul” este al naratorului, o țărăncă din Bucovina care-și povestește viața; în realitate, este vocea tuturor celor dispăruți care se aude în final de pretutindeni și e înregistrată de femeie și de soțul ei, singurii supraviețuitori ai unei familii numeroase, ale cărei mădulare și vicisitudini alcătuiesc conținutul relatării de pe parcursul întregii narațiuni. „Ne-am pornit către casă și mergeam singuri pe cărare – spune Aspazia în final, după ce-și pierde și ultimul copil –. Nu grăiam. Îmi părea că aud pe lângă noi glasurile lor.

Am adăpat vitele. Am mulș vacile și am intrat în casă. Parcă mă temeam să intru. A venit și Ștefan. Ne părea ciudat că dintre toți câți am fost am rămas numai noi, bătrânii. Trebuia să lucrăm mai departe. Pământul se cerea îngrijit, pâinea strânsă și nimeni nu era lângă noi. Ștefan sta pe gânduri. Am făcut mâncare. Aveam de toate amu: carne și lapte și n-avea cine să le mănânce”. *Glasul* e un roman de mărșălaș a unei tragedii antice, în care doar cele câteva pagini din final, „lipite” conjunctural cu ocazia publicării (istoria unuia dintre fii, care devine apostol al unui nou regim, nenumit, însă acesta e în chip evident cel comunist), fac notă discordantă cu lanțul de tragedii individuale, relatate cu o sobrietate dorică, în propoziții scurte, fără nicio intervenție auctorială care să îngroașe, să edulcoreze sau pur și simplu să dilueze pasta grea a realității, ce pare a fi transpusă pe hârtie fără niciun *écart* între faptul întâmplat și figura lui noțională exprimată prin cuvânt. Iată o scenă halucinantă, avându-l în centru pe tatăl care, dansând în brațe cu fetița pe care nu vrea s-o creadă moartă, conștientizează brusc implacabilul: „Ne-am repezit iară să-i luăm copilul. Țipam și deodată parcă s-a trezit. Se uita la copilă. A văzut ce era și s-a cutremurat. A strâns-o la piept și a plâns. Se frământa și nu știa ce să facă. Săruta fetița. Vedea că-i rece și-o săruta. Vedea că n-are viață. Parcă voia să-i dea și nu știa cum. Nu știa ce să facă. Nimeni nu ne putea ajuta. I-am spus să o pună pe laiță și a pus-o. A îngenuncheat și-și frângea mâinile. Plângea ca un copil. Ne uitam. Toate se-ntâmplau și noi nu le puteam opri”. Peste întreaga narațiune planează sentimentul inechivoc al *fatum*-ului: „Toate se-ntâmplau și noi nu le puteam opri” – frază emblematică a cărții, în care unii au văzut ecoul fatalismului mioritic. De cealaltă parte, o la fel de implacabilă voință de a merge mai departe, în ciuda tuturor tragediilor, și dacă e să se vorbească de o componentă etnografică a romanului, ea trebuie văzută în această voință, care leagă personajul narator de alte chipuri feminine paradigmatică din proza românească. Opțiunea lui V. pentru romane de felul celor două nu pare a fi străină de impactul avut asupra sa de epopeea finlandeză. Într-un articol din „Basarabia” / 1943 el pledează pentru un roman istoric în care „să se topească reziduurile istorice: ca în *Kalevala*, poporul să fie prezent cu datinele lui, cu luptele lui seculare pentru existență, cu credințele, munca lui zilnică, cu eroii și cu cimitirele lui; un cântec în care poporul să-și audă răsufierea, să-și vadă fiecare gest proiectat ca într-un uriaș panopticum”.

La începutul deceniului 6 scrie un roman rămas în manuscris, *Mărturisiri pe-un mormânt uitat* (în 1951 îl înainta editurii ESPLA, care însă nu-l va publica). Tot pe atunci scrie și o piesă de teatru, *Burebista*, o prezintă direcției Teatrului Național, care nu o pune în scenă, pretextând – cum va arăta autorul în *Memorii* – numărul mare de tablouri. Cartea de amintiri, apărută postum sub îngrijirea și cu prefața lui Pavel Țugui, subîntinde intervalul dintre copilărie și anul 1981, când memoriile sunt încheiate. Literar, reconstituirea se distinge printr-un mare număr de reușite portrete de contemporani (unul, excelent, e al lui Nae Ionescu). Din punct de vedere documentar, ele sunt utile, cu toate că, scrise în plină epocă de dictatură ideologică, trec sub tăcere anumite aspecte, cum ar fi cel legat de destinul grupului „Iconar” după 1944 și, în ce-l privește strict pe autor, suferințele de care a avut parte el însuși, ca om și scriitor, sub comunism (poate și din aceste motive

paginile referitoare la anii 1944–1981 sunt foarte sumare, expediate. Traducerea epopeii *Kalevala*, în metru original, marchează un eveniment cultural de mare prestigiu, date fiind valoarea universală a operei, dar și dificultatea transpunerii în românește, efectuată pentru prima (și până azi și ultima) oară de V. Între celelalte traduceri, se remarcă romanul, celebru în interbelic, al francezului Louis Hémon, *Maria Chapdelaine*.

SCRIERI: *Echinox în odăjdii*, Cernăuți, 1933; *Constelații*, București, 1935; *Poeme de nord*, București, 1937; *Primăvara în țara fagilor*, București, 1938; *Izvoare*, București, 1942; *Viața lui Mihai Viteazul*, București, 1944; *Chipuri domnești*, București, 1944, *Glasul*, București, 1957; ed. îngr. și pref. Mircea A. Diaconu, Iași, 2001; *Poezii*, pref. I. Negoïtescu, București, 1968; *Ascultând nopțile*. Poezii, București, 1972; *Al treilea orizont*, București, 1979; *Peisaj la marginea cerului*. Poezii, București, 1984.

Traduceri: D. H. Lawrence, *Șarpele cu pene*. Roman, București, 1943; Elias Lönnrot, *Kalevala*, introd. O. Kuusinen, București, 1959; ed. București, 2001; Cinghiz Aitmatov, *Adio, floare galbenă!* (în colaborare cu Nicolae Stoian), București, 1968; Andrei Bitov, *O copilărie atât de lungă* (în colaborare cu N. Vrublevski), București, 1971; *Basmе rusești* (în colaborare cu Andrei Ivanovskii), București, 1973; Vasili Belov, *Povestirile dulgherului* (în colaborare cu Mihail Chișis), București, 1973;

REPERE BIBLIOGRAFICE: G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. București, 1941, p. 822; Ion Vitner, *Creație și sinteză*, „Gazeta literară”, nr. 26, 1957; Radu Popescu, *Iulian Vesper*, „Glasul”, „Contemporanul”, nr. 30, 1957; Cornel Regman, *Al cincilea mit*, „Viața românească”, nr. 7, 1957; Mihail Petroveanu, *Iulian Vesper*, „Glasul”, „Gazeta literară”, nr. 36, 1957; Radu Enescu, „Tribuna”, nr. 25, 1957; I. Negoïtescu, *Însemnări critice*, Cluj, 1970, p. 177–186; Ovidiu Papadima, *Scriitorii și înțelesurile vieții*, București, 1971, p. 265–268; Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*, VI, București, 1972, 108–109; Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, II, București, 1974, p. 182–185; Perpessicius, *Opere*, 8, București, 1978, p. 164–168; Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, IV, 1989, p. 86–94; Ion Cristoiu, „Glasul”, „România literară”, nr. 21, 1989; Dumitru Micu, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, București, 2000, p. 470–471; *Dicționarul scriitorilor români*, coord. Marian Papahagi, Aurel Sasu, Mircea Zăciu, IV, București, 2003, p. 736–738; *Dicționar analitic de opere literare românești*. I, coord. și revizie Ion Pop, Cluj-Napoca, 2007, p. 342–343; Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, I, București, 2009, p. 1073–1074, *passim*; Mircea A. Diaconu, *Studii bucovinene*, Iași, 2011, 142–152, *passim*.

ABSTRACT

L'article se propose un synthèse lapidaire sur la vie et l'oeuvre d'un des meilleurs poètes et prosateurs du nord de la Moldavie, auteur d'un oeuvre lyrique dominée par un esprit reflexif et élégiaque et des romans dont la source est la vie paysane de Bukovine, appréhendée d'une manière dorique dans *Glusul (La voix)* - un chef-d'oeuvre -, traducteur de *Kalevala*.

Mot-clés: *solitude, élégiaque, sobriété, voix communautaire, chronique, épopée, mémoire.*